

*Р. А. Лукак,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИКА: ДОСВІД ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

*R. Lupak,
PhD, Associate Professor of the department of Economics,
Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

REGIONAL POLICY OF STRENGTHENING THE COMPETITIVE POSITION OF DOMESTIC PRODUCERS: THE EXPERIENCE OF LATIN AMERICA

У статті досліджено залежність економіки держави від імпорту, його вплив та способи регулювання (протекціоністські та ліберальні). Розглянуто наукові припущення класиків економічної теорії щодо розвитку виробничого комплексу в державі за умов імпортозалежності її економіки. Визначено важливість використання світового досвіду, зокрема країн Латинської Америки (Бразилії, Аргентини, Мексики), у розробленні та реалізації політики зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників, які тривалий час змушені конкурувати на ринку з інтенсивним насиченням імпорту. Поокремо надано характеристику регіональним особливостям імпортозаміщення, регулювання внутрішнього ринку, формування конкурентного середовища у країнах Латинської Америки, що дозволяло зміцнювати конкурентні позиції внутрішніх виробників та може слугувати досвідом для національної економіки.

The article describes the dependence of the economy on imports, its impact and ways of regulation (protectionist and liberal). Considers the scientific assumptions of classic economic theory on the development of an industrial complex in the country in terms of import dependence of the economy. Identified the importance of using international experience, particularly in Latin America (Brazil, Argentina, Mexico), in the development and implementation of policies to strengthen the competitive position of domestic producers that have to compete on the market with an intense saturation of import. The separately of characteristics regional characteristics of import substitution, regulation of the internal market, creating competitive environment in the countries of Latin America that have strengthened the competitive position of domestic producers and can serve as experience for the national economy.

*Ключові слова: політика, імпорт, виробники, конкурентні позиції, ринок.
Key words: policy, import, manufacturers, competitive position, market.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Здатність економіки держави досягати та підтримувати імпорту незалежність обумовлена тривалим періодом інституційно-організаційної підготовки ефективного регулювання внутрішнім ринком, подолання якісно-структурних деформацій у сферах виробництва і споживання товарів (послуг), формування ресурсно-забезпеченого і високотехнологічного виробничого комплексу та ін. З кожним новим економічним циклом трансформаційні перетворення передбачали розроблення та реалізацію механізмів, що дозволяли ефективніше здійснювати державне управління внутрішнім ринком та середовищем, в якому формувались передумови до його розвитку. Натомість внутрішні виробники зобов'язані були по-новому забезпечувати та підтримувати власну конкурентоспроможність.

Очевидно, що розвиток економічної системи держави залежить від значної кількості чинників, які йому перешкоджають або навпаки пришвидшують, але у підсумку структурні зміни відбуваються з ціллю удосконалення існуючої політики контролю та регулювання міжгосподарських відносин. За таких обставин імпорту скла-

дова у розвитку економіки держави може розглядатись з різних сторін, як стимулюючий або дестабілізуючий чинник. Зокрема у світовому економічному просторі вплив імпорту регулювався по-різному: або способом протекціоністської політики стримування імпортних потоків товарів та захисту внутрішніх виробників, або лібералізації господарського устрою та соціально-економічних відносин на внутрішньому споживчому ринку. Кожен із напрямів має переваги і недоліки, втім, вважаємо, що об'єктивно можна робити такі висновки вивчивши досвід країн, які їх апробували поокремо чи поєднували для досягнення позитивного ефекту налагодження внутрішнього виробництва імпортозамінної продукції. Саме сьогоднішня результативність економік низки країн свідчить про раціональність вибору пріоритетів, засобів та інструментів політики зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників.

Для національної економіки використання світового досвіду має особливо стратегічне значення адже може дозволити зменшити кількість випадків прийняття неефективних державних управлінських рішень щодо налагодження внутрішнього промислового виробницт-

ва продукції, яка в повній мірі дозволить замінити аналогічний імпорту. Важливо уявити процеси зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників згідно з досвідом інших держав, щоб створити ефективну національну модель захисту внутрішнього ринку від імпортерних потоків товарів і послуг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Світовий досвід сформував фундаментальну систему знань про теоретичні засади політики регулювання внутрішнього ринку, які висвітлені в наукових працях класиків економічної теорії Т. Мена, А. Монкретьєна, А. Сміта, Д. Рікардо та ін. Функціональні основи розвитку внутрішнього виробничого комплексу розширили І. Ансофф, Ф. Котлер, А. Томпсон, Й. Шумпетер, а органічну єдність посилення конкуренції та розвитку ринкового середовища досліджували В. Геєць, А. Градов, Ю. Полунєєв, М. Портер, Р. Фатхутдінова, З. Шершньова та ін. Безпосередньо регіональну політику у сфері конкурентних відносин на внутрішньому ринку розглянуто у працях З. Варналія, Т. Васильціва, О. Влашко, В. Волошина, В. Горбуліна, А. Двігун, М. Долішнього, Я. Качмарика, П. Куцика, А. Мокія, М. Флейчук, О. Шевченко.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування досвіду країн Латинської Америки у розробленні та реалізації політики зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників за умов насичення ринку імпортом.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Історично сформувалось, що у світовій економіці постійно відбувається передача досвіду від високо до менш розвинутих країн. Відповідна тенденція існує вже довгий час та її продовження в основному залежить від ресурсної бази та рівня індустріалізації економіки, дієвості та дієздатності підприємницької інфраструктури, якості суспільно-громадських порядків та ін. Часто предметом таких відносин стають інституційно-правові зміни, техніко-технологічні розробки, методи активізації підприємницької діяльності, способи розв'язання соціальних проблем тощо. Щодо зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників, то це політика довготривала і повинна реалізовуватись поступово та комплексно, що змінює предметність передавання та глибину вивчення відповідного досвіду країн. Так, у галузевому та просторово-територіальному аспектів трапляються випадки "протилежного досвіду" — окремі високорозвинуті країни беруть на озброєння досвід країн, що можуть значно поступатись за рівнем соціально-економічного розвитку, територією чи кількістю населення. Попри це, у світовій економіці не існує моделі в імпортозахисній політиці внутрішніх виробників, за якою одна з держав на окремому етапі свого розвитку застосовувала досвід іншої і, відповідно, через короткий період часу досягала ідентичних високих результатів.

Так, розвиток маркантилістської моделі державотворення утвердив усі відомі сьогодні та часто використовувані протекціоністські способи захисту внутрішнього ринку від експансії імпорту. Представники цієї школи (Т. Мен, А. Монкретьєн, А. Сміт, Д. Рікардо та ін.) розглядали політику захисту внутрішніх виробників та споживчого ринку в цілому як важливий напрям розвитку економіки, в рамках якої державі важливо підтримувати імпорту дешевої сировини, посилювати тарифікацію готових до споживання імпортерних товарів і, навпаки, стимулювати експорт товарів внутрішніх виробників для забезпечення позитивного торговельного балансу. Так, А. Сміт у розроблену теорію "невидимої руки" закладав чинник імпортерної залежності внутрішнього ринку і його інтенсивність прояву прогнозував

відносно випередження темпів приросту потреб суспільства над економічним зростанням держави. Автору вдалося правильно визначити концептуальний зміст імпортозахисної політики — її необхідність виникає на основі деструктивних перетворень в економічній системі держави, які тривали довгий час, мають негативні наслідки та створюють значні загрози національній безпеці. Таким чином, головними орієнтирами імпортозаміщення того часу було забезпечення захисту від будь-якого проникнення на внутрішній ринок імпортерних товарів, що могли зменшити інтенсивність внутрішнього виробництва продукції та рівень конкурентоспроможності його економічних агентів. Очевидно, що така модель формування конкурентного середовища не може існувати у ринковій економіці, коли держава є членом низки світових організацій та міждержавних об'єднань, прагне розвивати економічні відносини із сусідніми територіями та подібними за потенціалом державами, з більшою силою хоче мати доступ та впливати на ринки ресурсів, технологій, готової продукції тощо.

Інтенсивний розвиток зовнішньоторговельних відносин, що підсилювався індустріалізацією промислового виробництва у ХІХ—ХХ ст. обумовив необхідність повноцінного удосконалення процесів розроблення та реалізації політики у сфері регулювання конкуренції, а особливо у тих країнах, які незначні були використовувати сировинні ресурси і їх експортували, а натомість імпортували виготовлену з них готову продукцію. Відповідно державне регулювання економіки передбачало повну відкритість внутрішнього ринку (ліберальний напрям) або його ізоляваність від імпорту (протекціоністський напрям).

Так, держави відновлюючи потенціал малорозвинутих галузей, продукція яких була неконкурентоспроможна порівнюючи з імпортерними аналогами на внутрішньому ринку, встановлювали високі імпортерні мита та податки, обмежували ввіз імпортерної продукції, посилювали вимоги щодо їх якості та відповідності стандартам, обмежували окремі права імпортерів та ін. Попри таку політику протекціонізму відбувалась реструктуризація підприємств державного сектора економіки, що супроводжувалось приватизацією, наданням в оренду окремих виробничих територій чи концесією. Таким чином, держави прагнули, з одного боку, позбавитись нерентабельних виробничих об'єктів, а з іншого — засобами контролю інституційно-організаційного та посилення інституційно-правового середовища зберегти вплив на їх господарську діяльність. Така модель була характерна для країн Латинської Америки, які у середині ХХ ст. відносились до країн аграрного типу та таких, що мали істотну імпортерну залежність у США та Канади.

Так, у Бразилії період реалізації політики регулювання імпортонасичення та зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників можна розділити на чотири етапи, зокрема на першому етапі (1946—1962 рр.) інтенсивно заміщувався імпорту товарів народного споживання через контроль курсу національної валюти і використання диференційованого курсу для обмеження імпорту на малорозвинуті та прикордонні території. При цьому вводились тарифні обмеження на імпорту окремих товарів, а натомість підтримувалась поряд з вертикальною інтеграцією ключових галузей економіки (середнього та важкого машинобудування, хімічної промисловості), у т. ч. із залученням іноземних інвесторів політика угруповань окремих територій.

На наступному етапі (1968—1973 рр.) заміщення імпорту в Бразилії відбувалось за рахунок масштабної модернізації і розвитку промисловості, що забезпечувалось значним державним інвестуванням. При цьому активно розвивалась транспортна інфраструктура країни, що дозволило приєднати віддалені від урбанізованих міст території, які володіли значним сировинним потенціалом. У підсумку Бразилії вдалося стати другою країною у світі по виробництву сільськогосподарської продукції.

Втім, держава продовжувала істотно залежати від імпорту виробничого устаткування і важливих для промисловості сировинних ресурсів. Саме на третьому етапі (1974—1985 рр.) у Бразилії в окремих сировино потужних регіонах активно відбувалось будівництво атомних та гідроелектростанцій, рудників чорних та кольорових металів, а також пошук нових нафтових та газових родовищ. Попри це зростали обсяги зовнішніх запозичень, пришвидшилась інфляція, виник негативний зовнішньоторговельний баланс.

Після проведення таких заходів на четвертому етапі (з 1987 р. і до сьогодні) держава розпочала отримувати реальні результати імпортозаміщення, зокрема зовнішньоторговельний баланс став профіцитним, в окремих секторах внутрішній ринок монополізувався місцевими виробниками, зменшилась в декілька разів залежність від енергоресурсів. Зауважимо, що Бразилія починаючи з 1990 р. відмовилась від жорсткої тарифної політики і здійснила лібералізацію митного регулювання імпорتنних товарів. Також значна увага приділялась інтеграційному розвитку малого підприємництва, а особливо на периферійних територіях з врахуванням їх природно-ресурсного потенціалу [1, с. 31—33; 2, с. 210—300; 3, с. 117—185; 4, с. 208—290; 5, с. 79—103].

В інших країнах Латинської Америки зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників реалізовувалась за схожим сценарієм і змінювалась залежно від ресурсного типу економіки, політичного устрою, тенденцій на світових ринках та ін. Так, в Аргентині розвиток регіональної економіки в середині ХХ ст. відбувався в основному за рахунок сільського господарства і завдяки позитивній кон'юнктурі ринку ВВП країни на душу населення того часу перевищувало значення показника Франції, Японії, Іспанії, Італії, Голландії та інших сучасних розвинених держав. Попри це в міру політичних та капіталістичних причин індустріалізація в країні проходила досить повільно, що збільшувало її імпорتنу залежність від продукції виробничого призначення, енергоносіїв, сучасних технологій та ін. Хоча імпортозаміщення було одним із пріоритетів державної політики, але продукція, що вироблялась задовольняла лише споживчі потреби населення і не враховувала потреби промислового комплексу країни.

Починаючи з 1940-х років завдяки зміні політичного устрою в Аргентині розпочалась активна фаза політики імпортозаміщення, зокрема уряд повністю націоналізував підприємства ключових галузей економіки (транспорті та зв'язку, паливно-енергетичного комплексу, фінансової та страхової діяльності, авіа- та суднобудування). В періоді 1940—1960 рр. активно реалізовувалась політика зменшення бар'єрів входження на внутрішній та регіональні ринки країни високотехнологічної продукції в контексті дерегуляції економіки. Саме завдяки сучасним технологіям вдалось повністю забезпечувала внутрішні потреби у виробництві сталі, видобутку нафти, більшій частині продукції хімічної промисловості. Попри це, окремим галузям економіки (легкої та харчової промисловості, середнього та точного машинобудування) з боку держави продовжувала надаватись істотна фінансова підтримка, що передбачала отримання підприємствами за заниженими процентними ставками кредити і в результаті чого на окремих територіях створювались крупні промислові комплекси із повним виробничим циклом (зокрема, вирощування зернових культур, їх переробка та виробництво готової харчової продукції; зруб лісових насаджень та виготовлення з них меблів, целюлози, енергетичних брикетів). Важливо, що в країні сформувався масовий середній клас, зростає роль профспілок, розпочалась реалізація масштабних соціальних проектів у охороні здоров'я, освіті, спорті, мистецтві.

Починаючи із 1970-х до початку 1990-х років в територіальній структурі Аргентини конкурентні позиції внутрішніх виробників вдалось зміцнювати за раху-

нок збереження гіпертрофованого державного контролю секторів економіки, продукція яких мала високу додану вартість та в цілому автаркічним режимом регулювання імпорتنних потоків товарів, при окремих невдалих спробах ринкових або псевдоринкових реформ.

Після середини 1990-х років розвиток конкуренції прийняв характер транснаціоналізації та повної фінансової лібералізації грошових потоків. Так, в межах окремих територій утворювались спеціальні економічні зони, на яких відбувалась масштабна приватизація державних підприємств, розпочинали роботу новостворені транснаціональні корпорації і банки, формувались потужні інтегровані бізнес-структури, таким чином, розпочали функціонувати в країні дієздатні ринкові інститути. Втім, така політика більше призводила до погіршення загальнонаціональних інтересів, ніж зміцнювала економічну безпеку держави та національних виробників. Зокрема через невиправдане зміцнення національної валюти і відсутність диверсифікованих митних тарифів посилились позиції імпорту на внутрішньому ринку, у т. ч. в тих секторах економіки (металургія, металообробка, машинобудування, автомобільна промисловість), що мали високий потенціал імпортозаміщення.

Сьогодні головним вектор регулювання зовнішньоторговельних відносин в Аргентині є інформаційно-консультативна та організаційна підтримка підприємств експортерів, а також політико-дипломатичне лобювання та супроводження міжнародних проектів і угод з участю місцевих виробників. Таким чином, політика зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників призводить до інституціоналізації у рамках одного і того ж галузевого комплексу відносно модернізованих і традиційних структур та інститутів внутрішнього ринку [6; 7, с. 186—220; 8, с. 77—101].

На відміну від Бразилії та Аргентини у Мексиці політика зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників реалізовувалась пришвидшеними темпами і її можна розділити на декілька фаз, зокрема у ході першої фази (1940—1954 рр.) протекціоністським способом держава стимулювала внутрішнє виробництво споживчих товарів через надання в окремих регіонах податкової пільги (до 40 % від податку на доходи) новоствореним підприємствам легкої, харчової і хімічної промисловості, середнього та точного машинобудування, вводила високі митні тарифи на імпорт готової продукції (до 50 % їх митної вартості), а на сировину, машини та обладнання для нових підприємств переробної промисловості мита не встановлювались.

На наступній фазі (1954—1970 рр.) завдяки загальнодержавній підтримці промислового сектору економіки та активному стимулюванню приватних інвестицій у його розвиток відбувалась заміна вітчизняною продукцією імпорتنних аналогів виробничого призначення, тривалого користування, сировинного використання. Після 1970 р., як і більшість країн Латинської Америки, Мексика максимально лібералізувала процедури імпортозаміщення, що передбачало структурні перебудови у секторах економіки та формування міжгалузевих інтегрованих виробничих бізнес-комплексів. При цьому держава відмовилась від розвитку окремих галузей хімічної та нафтохімічної промисловості, загального машинобудування, що не мали достатньої сировинної бази, належно сформованого інтелектуально-кадрового капіталу та потребували постійної бюджетної фінансово-інвестиційної підтримки. Також активно проводилась політика диференціації дозвільної системи в територіальній структурі країни, що стосувалась галузей з виробництва продукції першої необхідності [9, с. 1037—1039; 10, с. 46—47; 11, с. 63—65; 12, с. 15—20].

Відмітимо, що досвід країн Латинської Америки засвідчив неефективність протекціонізму в умовах повільного розвитку внутрішнього ринку, низької конкурентоспроможності галузей, продукція яких має високу додану вартість та слабкого експортного потенціалу

зважаючи на нестабільність та постійну диференційованість валютного курсу. Низка науковців [13, с. 1—15; 14, с. 95—122; 15, с. 22—49; 16, с. 65—77] відмічають, що політика зміцнення конкурентних переваг внутрішніх виробників повинна базуватись на порівняльних перевагах місцевої продукції, в той час як імпорتنі аналоги більш високої якості і за більш низькою ціною дискримінується на внутрішньому ринку по відношенню до продукції місцевого виробництва гіршої якості. Щодо країн Латинської Америки, то вони невдало використовували певні переваги власної продукції і намагання виробляти імпорتنі аналоги не дозволило швидко розвивати економіку, як це прогнозувалось.

ВИСНОВКИ З ДОСЛІДЖЕННЯ

Не можна зробити висновок про вибір окремого напряму зміцнення конкурентних позицій внутрішніх виробників в регіональному аспекті як найбільш ефективного, оскільки темпи зростання економік держав постійно відрізняються і це потребує застосування різних заходів та інструментів. Оптимальним, на нашу думку, є варіант, коли у країні поєднуються протекціоністські та ліберальні напрями розвитку імпортозаміщення. Також про це говорить закордонний досвід імпортозаміщення. Так, країни Латинської Америки створювали внутрішнім виробникам привабливі фінансово-інвестиційні умови, надавали державні преференції окремим галузям, при цьому зменшували масштаби державного адміністрування інвестиційно-інноваційної діяльності.

Література:

1. Ватолкіна Н.Ш. Импортозамещение: зарубежный опыт, инструменты и эффект / Н.Ш. Ватолкіна, Н.В. Горбунова // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Сер.: Экономические науки. — 2015. — № 6 (233). — С. 29—39.
2. Franko P.M. Puzzle of Latin America Economic Development / P.M. Franko. — Rowman&Littlefield, 2007. — 680 p.
3. Hudson R.A. Brazil: A Country Study / R.A. Hudson. — Washington: GPO for the Library of Congress, 1997. — 658 p.
4. Cardoso F.H. Dependency and Development in Latin America / F.H. Cardoso, E. Faletto. Transl. by M. Mattingly. — Berkeley: University of California Press, 1979. — 474 p.
5. Frank A.G. Capitalism and Underdevelopment in Latin America: Historical Studies in Chile and Brazil / A.G. Frank. — N. Y.: Monthly Review Press, 1990. — 192 p.
6. Яковлев П.П. Пути модернизации: аргентинский опыт [Электронный ресурс] / П.П. Яковлев // Сетевое издания Центра исследований и аналитики Фонда исторической перспективы. — Режим доступа: http://www.perspektivy.info/table/puti_modernizatsii_argentskij_opyt_2010-02-24.htm
7. Dorfman A. Historia de la industria Argentina / A. Dorfman. — Buenos Aires, 1986. — 318 p.
8. Cachanosky R. El síndrome argentino: del Estado de crisis a la crisis del Estado / R. Cachanosky. — Buenos Aires, 2006. — 123 p.
9. Федосеева Г.А. Мировой опыт развития импортозамещения промышленного производства / Г.А. Федосеева // Известия Иркутской государственной экономической академии. — 2015. — Т. 25, № 6. — С. 1036—1043.
10. Галиева А.Х. Современное состояние импортозамещения в зарубежных странах / А.Х. Галиева, А.С. Бактымбет, Т.К. Муканова // Вестник Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева. Сер. Экономические науки. — 2013. — № 2. — С. 45—48.
11. Ворожейкина Т. Внешний фактор индустриализации Мексики и Бразилии / Т. Ворожейкина // Мировая экономика и международные отношения. — 1999. — № 7. — С. 59—66.

12. Лавут А.А. Поиски латиноамериканской модели / А.А. Лавут // Латинская Америка: журнал. — 2011. — № 2. — С. 4—21.

13. Cook S. A Comparison of Regional Export Enhancement and Import Substitution Economic Development Strategies / S. Cook, Ph. Watson // The Journal of Regional Analysis and Policy. — 2011. — Vol. 41 (1). — P. 1—15.

14. Baer W. Import substitution and industrialization in Latin America: Experiences and interpretations / W. Baer // Latin American Research Review. — 1972. — Vol. 7, № 1. — P. 95—122.

15. Dollar D. Trade, growth, and poverty / D. Dollar, A. Kraay // Economic Journal. — 2004. — Vol. 114, № 493. — P. 22—49.

16. Лебедев В. По бразильской системе / В. Лебедев // Эксперт: журнал. — 2013. — Вып. 24. — С. 65—77.

References:

1. Vatulkina, N. Sh. and Gorbunova, N. V. (2015), "Importozameshcheniye: zarubezhnyy opyt, instrumenty i effekt", Nauchno-tehnicheskiye vedomosti Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo politekhnicheskogo universiteta. Ser.: Ekonomicheskkiye nauki, vol. 6 (233), pp. 29—39.
2. Franko, P. M. (2007), Puzzle of Latin America Economic Development, Rowman&Littlefield, Maryland, USA.
3. Hudson, R. A. (1997), Brazil: A Country Study, GPO for the Library of Congress, Washington, USA.
4. Cardoso, F. H. and Faletto, E. (1979), Dependency and Development in Latin America, University of California Press, Berkeley, USA.
5. Frank, A. G. (1990), Capitalism and Underdevelopment in Latin America: Historical Studies in Chile and Brazil, Monthly Review Press, New York, USA.
6. Yakovlev, P. P. (2010), "Puti modernizatsii: argentskiy opyt", Setevoye izdaniya Tsentra issledovaniy i analitiki Fonda istoricheskoy perspektivy, [Online], available at: http://www.perspektivy.info/table/puti_modernizatsii_argentskij_opyt_2010-02-24.htm.
7. Dorfman, A. (1986), Historia de la industria Argentina, Sudamericana, Buenos Aires, Argentina.
8. Cachanosky, R. (2006), El síndrome argentino: del Estado de crisis a la crisis del Estado, Sudamericana, Buenos Aires, Argentina.
9. Fedoseyeva, G. A. (2015), "Mirovoy opyt razvitiya importozameshcheniya promyshlennogo proizvodstva", Izvestiya Irkutskoy gosudarstvennoy ekonomicheskoy akademii, vol. 25 (6), pp. 1036—1043.
10. Galiyeva, A. Kh. Baktymbet, A. S. and Mukanova, T. K. (2013), "Sovremennoye sostoyaniye importozameshcheniya v zarubezhnykh stranakh", Vestnik Yevraziyskogo natsional'nogo universiteta imeni L. N. Gumileva. Ser. Ekonomicheskkiye nauki, vol. 2, pp. 45—48.
11. Vorozheykina, T. (1999), "Vneshniy faktor industrializatsii Meksiki i Brazili", Mirovaya ekonomika i mezhnunarodnyye otnosheniya, vol. 7, pp. 59—66.
12. Lavut, A. A. (2011), "Poiski latinoamerikanskoj modeli", Latinskaya Amerika, vol. 2, pp. 4—21.
13. Cook, S. and Watson, Ph. (2011), "A Comparison of Regional Export Enhancement and Import Substitution Economic Development Strategies", The Journal of Regional Analysis and Policy, vol. 41 (1), pp. 1—15.
14. Baer, W. (1972), "Import substitution and industrialization in Latin America: Experiences and interpretations", Latin American Research Review, vol. 7 (1), pp. 95—122.
15. Dollar, D. and Kraay, A. (2004), "Trade, growth, and poverty", Economic Journal, vol. 114 (493), pp. 22—49.
16. Lebedev, V. (2013), "Po brazil'skoy sisteme", Ekspert, vol. 24, pp. 65—77.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2017 р.